

М. Ширсунзода

ҳасани
аробақаш

НАШРИЊТИ ДАВЛАТИИ ТОҶИКИСТОН

ПРОВЕРЕНО
— 1975

I

ушт, машкоб!

Бо хабар, мардум!

Ба қафоят нигоҳ кун, нонвой!

Хой, ҳезумфуруши варзобӣ,

Хари худро каш аз даруни лой!

Бо чунин дӯғу валвала омад

Ҳасани ошно аробасавор,

Одамонро ба ду тараф ронда,

Мегузашт аз миёнаи бозор.

Мегузашт аз даруни обу гил,

Аз бари чойхонаю дӯкон,

Аз таги бомгӯшаҳои паст,

Аз раҳи танг — кӯчаи вайрон.

Мекашонид санги даръёро
Аз барои кадом деворе,
Хонае, кӯчае, сарои наве,
Ё барои дигар ягон коре.

Асп—зотӣ, ароба—кӯкандӣ,
Баста зангулаҳо ба гардани асп...
Шӯру ҳангомаро Ҳасан доим
Дӯст медошт аз паси ин касб.

Дар ҳамон солҳо Душанбеи мо
Деҳаи хурди камаҳолӣ буд,
Аз тамоми нишонаҳои ҳаёт
Солҳои зиёд ҳолӣ буд.

Деҳаи ҷабру зулмдидаи халк
Дашти беоб, ҷӯли биръён дошт,
Ба сараш фаслҳои тобистон
Шӯълаи офтоби сӯзон дошт.

Тоқа-тоқа чанорҳои сабз
Хизмати одилона мекарданд,—
Ҷониби мо насими форахро
Гоҳ-гоҳе равона мекарданд.

Кас дар он солҳои пурташвиш
Дами оромро намедонист,
Рафтани рӯзрову омадани
Пурхатар шомро намедонист.

Менамуданд душманони шадид
Давлати навососро таҳдид,
Халқи моро фиреб медоданд
Шайхҳо дар мазор, дар масҷид.

Коммунистон яроку хома ба даст
Мамлакатро идора мекарданд,
Ба ҳама корҳои камбағалон
Бо муҳаббат назора мекарданд.

Фикрашон буд, ки кунанд аз нав
Сарзамини харобро обод,
Аз асирии чаҳлу нодонӣ
Халқи тоҷикро кунанд озод.

Мо ҳам он вақтҳо дар интернат
Тарбиятгир баччагон будем,
Аввалин отряди пионерӣ
Аз یتимони тоҷикон будем.

Дафъаи аввалин дар интернат
Мо китоби саводро дидем,
Аввалин бор номи Ленинро
Аз алифбои хеш бишиидем.

Аввалин бор аз нағораи мо
Савти марши қадам ба гӯш омад,
Аввалин бор аз суруди мо
Дили шогирдҳо ба ҷӯш омад.

Галстуки сурх аввалин дафъа
Зинату зеби гардани мо шуд,
Қасаму ваъдаи пионерӣ
Шарафи мо, барахнапоҳо, шуд.

Маркази нав—Душанбеи худро
Дӯстдоранда наврасон будем,
Ба ҳама корҳои ин марказ
Навҷавон ёрдамрасон будем.

Аз гилу хок тоза мекардем
Кучаҳои баланду пасташро,
Мо ба тартиб медаровардем
Ҳар яке ҳавлии нишасташро.

Аз дилу қон ба ҳар иморати нав
Аввалин хиштро гузоштаем,
Бо нишондоди коммунист-падарон
Халқи худро азиз доштаем.

Дехаи аз қадим бе унвон
Қомат аз рӯи хок мебардошт,
Аввалин донаҳои матлабро
Ба замини хароби худ мекошт.

* * *

Омад аз тангкӯчаи қишлоқ ✓
Так-тақи пову шеҳаи аспон,
Дар дами шом рӯи сахни сарой
Пур шуд аз асп, аз аробакашон.

Охирин рузҳои сармо буд,
Рехт сел аз ҳаво ба сар имрӯз,
Дару деворҳои лоинро
Шуст борону барфи тар имрӯз.

То миён, то ба гӯш дар кӯча
Хару аспон ба лой ғӯтиданд,
Одамони пиёда пушт ба пушт
Дар сари роҳу ҷӯй ғелиданд.

Чархҳои аробаҳои калон
Мепаронданд лойро ба ҳаво,
Лойҳои париди мехӯрданд
Ба сару рӯю кифти одамҳо.

Ҳасан омад аробаро ронда
Ба сарои аробаҳо пурхашм,
— Зуд во кун, саройбон, дарро,
Ком шуд асп, чав биёр!
— Ба чашм.

— Чи бало рӯзи наҳс шуд имрӯз,
Ки ягон кори кас барор накард,
Аз саҳаргоҳ то намози шом
Барфу борон дигар қарор накард.

Сӯхбату чак-чаки аробакашон
Гарм дар гирди тоза гулхан буд,
Гирду атрофи хонаву айвон
Аз шуоъ, аз шарора равшан буд.

Ҳасан ин дам ба пеши гулхан рафт,
То кунад гарм дасту пояшро,
То ки нӯшида чои талхи кабуд,
Хушк созад либосҳояшро.

Чойчуши сияҳ ба назди алав
Буд акнун балак-балак дар чӯш,
Сӯҳбати хешро аробакашон
Менамуданд бо муҳаббат гӯш.

Пеши чашмони аҳли сӯҳбатро
Хира мекард дуди ғафси чилим,
Чойкаш менамуд бо навбат
Ба каси нав пиёларо тақдим.

Чойро дода чойкаш ба Ҳасан
Гуфт, ки:
— Нӯш кун ба қони ғариб,
Дур гаштӣ аз одаму олам
Ту, чавонмарди яккагард, қариб.

Душману дӯстро шинос, писар!
Дур парто ҳавобаландиро,
Каси одамгурез одам нест,
Кун фаромӯш худписандиро.

Мо ҳам одам, аробакаш ҳастем,
Дӯстӣ дар миёни худ дорем.
Гар ягон рӯзи бад ба сар ояд,
Ҳамдигарро ҳамеша даркорем.

Ба ҳама кор ёфт мешавад, укачон,
Дӯстро ёфтан вале мушкил.
То тавонӣ, диле ба дастат ор,
Машав аз дӯстони худ баддил.

Наякӣ карда як аробакаше
Нашаро, менишаст чашмхумор,
Гуфт:—Беҳуда хун макун дилро,
Гапи бисъёр хаст як хара бор.

Як мақолест, ки чунин гӯянд:
„Дави гӯсола аст то қаҳдон“
Худписандӣ натиҷаи хомист,
Адаби хешро нахӯрдаст он.

Ў гумон мекунад, ки якка худаш
Борбардори мамлакат бошад.
Пеши чашми ҳама калону хурд
Гули сурхи сари сабад бошад.

Хом тушбераро, писар, машумур,
Гир ин пилтаро зи гӯши худ,
Чун пушаймон шавӣ, пушаймонӣ,
Додари ман, дигар надорад суд!

— Нестам аз ту ман забонкӯтох,
Пуш барвақттар даҳонатро!
Ҳасан оё саги туро „тур“ гуфт,
Ё ки кардаст нима нонатро?

Ман ба роҳи худам, ту ҳам ба роҳи худ,
Машав аз ман, Ҷигит, домангир.
Аспи олампанохро кардаст
Ба мани камбағал худо тақдир.

Девкор аст аспи зотии ман.
Заррае ҳам ба нӯги нохуни он
Аспҳои дигар намеарзанд.
Рашкат ояд агар, қаламфур мон.

Чакманаширо Ҳасан гирифта ба кифт
Гуфт, ки:—Вакт рафт, субҳ дамид,
Сӯхбати мо кашол ёбад агар,
Бештар мешавем сурху сафед.

* * *

Дар сарои нави аробакашон,
Дар тағи сершоҳу барг чанор
Рафтуо доштанд беором
Тӯда-тӯда аробаҳои қатор. ✓

Мардуми мо аробаро он вақт
Беҳтарин нақлиёт медонист,
Ҷумон менамуд, ки ҳаргиз
Бе ароба наметавонад зист.

Дар миёни аҳолии кишвар
Буд номи аробакаш машҳур,
З-ин сабаб ҳам нагаштааст ҳанӯз
Ҳасан аз лавҳи хотири мо дур.

Мардуми водии Хисор онро
Ҳасани аспбоз меғуфтанд,
Ачали роҳҳои пурхатару
Ҳар нишебу фароз меғуфтанд.

Аз паи қорҳои борқашӣ
Ҳафтаву моҳ бедарак мерафт.
Ғаҳ барои керосину ғӯгирд
Ғаҳ ба овардани намак мерафт.

Ҳеҷ ғоҳе надошт тарсу ҳарос
Ҳасан аз ғармселу бодии сард,
Дар ҳама ҳол худ ба худ меғуфт:
„Мард бояд мудом бошад мард“.

Мӯйлаб тоб дода то паси ғӯш,
Даст дар остин ниҳон меғашт,
Бо сари синаи бараҳнаи худ
Мисли олуфтаи замон меғашт.

Дошт дар дил Ҳасан таманное,
Ки чунин аспи бодпо дорад, ✓
Ҷуфт қарда аробаро ба саманд
Ин қадар сайру ғаштҳо дорад.

Ба ғумонаш, ки ҳеҷ маҳлуке
Нест аълотар аз саманди ӯ.
Ғар бихоҳад аз осмон ояд
Тезпар боз ҳам ба банди ӯ.

Гар нишинад ба асп дар наздаш
Бодро, раъдро мутеъ кунад,
Бағали танги кӯҳсоронро
Аз кадамҳои худ васеъ кунад.

Гар ба сағрии аспи оламғард
Аз сари шавқ тозиёна занад,
Ба рухи моҳу офтоб Ҳасан
Даст гӯё ки ғолибона занад.

Асп—зотӣ, ароба—кӯқандӣ,
Дар бадан дошт чакмани моҳут,
Шаҳси танҳову як сару ду гӯш
Ҳамаи давлати Ҳасан ин буд.

Менамуд ӯ гумон, ки танҳой
Ба кас аз ҳар чӣ ҳаст афзалтар,
Сари танҳо ҳамеша озод аст
Аз ғами рӯзгору хонаву дар.

Ба кучое, ки ихтиёр кунад,
Меравад бемалол, бепурсиш,
Дар кучое, ки афтаду хезад,
Касе онро намедихад ташвиш.

Гарчи худ як каси мучаррад буд,
Дӯст медошт тӯй хӯрданро,
Дар ароба савор карда ба тӯй,
Кӯша-қуша арус бурданро,

„Нақшҳои калон“-и мардонро,
Рақси мавзуни наварӯсонро,
Пойандоз паҳн карданро,
Чашмакӣ кардани чавонро,

Гирдгардии гирди гулханро,
Ғазал аз духтарон шуниданро,
Аз тағи пой келину домод
Тангаву қандалот чиданро.

Хабарӣ буд ба тӯй як бегоҳ
Ҳасани тӯйхоҳи базмталаб,
Карда бар тан либоси идиро
Рафту аз тӯй пас наёмад шаб.

Чӣ шабе буд, ки дар он манзил
То саҳар базми осмонкаф шуд,
То саҳар гӯши мардуми қишлоқ
Ба садои нағраву даф шуд.

Писарон чобукона рақсиданд,
Духтарону занон латифу ҳалим,
Дар чунин шаб чӣ гуна кас накунад
Дилу ҷонро ба дилбарон тақдим?

Балки имшаб аробакашро ҳам
Кард мафтун суруди маҳбубе,
Қади ларзону рақси мавзуне,
Чашми ҷодугаре, дилошӯбе.

Гоҳ-гоҳе ба сӯи у нигарист
Духтаре аз канор дуздида,
Ноз болои нозҳо мекард
Санаме коҳ-коҳ хандида.

Қониби наварӯсҳо то субҳ
Бо ҳасад балки менамуд нигоҳ.
Борҳо балки аз дилаш гузаронд:
Ҳама чуфтанд, ў чаро танҳо?

Балки мехост сурати ёре
Абадӣ нақш дар дилаш бандад,
Балки мехост бо дилороме
Баъд аз ин умрбод пайвандад.

Ҳасани туйрав парешонҳол
Омад аз туйхона вақти саҳар.
Омад, оре, аробакаш ба сарой
Буд авзои он вале дигар.

* * *

Илм омӯхтан ба кас торафт
Мисли обу ҳаво зарур афтод,
Давлати мо ба руи фарзандон
Дари донишкада васеъ кушод.

Рӯзе аз рӯзҳо ба дасти мо
Аз ҳукумат расид хуччати роҳ,
Қониби Тошкент мерафтем
Илмҷу, фанталаб, саодатхоҳ.

Ба Хасан мо мурочият кардем,
То ба Тирмиз бо ароба барад,
Бурда моро сахат саломат у
То ба кандуктори вагон супурад.

Хасан аз нисфи рӯз то бегоҳ
Гашт бо аспи хеш овора,—
Шуст, чоруб кард, нағз хӯронд
Бедаву коху чав ду-себора.

Хасан аз нисфи рӯз то бегоҳ
Кард аз меҳр аспро зилу бом,
Корҳои зарурии худро
То дами гашти рӯз дод анҷом.

Се нафар дар ароба биншаста
Сафари дурро нишон кардем,
Аспи овозадорро акнун
Дар раҳи дур имтиҳон кардем.

Буд ҳамроҳ дар сафар бо мо
Доктори меҳрубон Иван Кузьмич
Якта портфель, кампали муин
Дошт дар дасти хеш, дигар ҳеч.

Нарм кардем мо таги онро
Бо хасу бо пахол, бо кампал,
Чой додем дар аробаи худ
Ба куҳансол доктор аввал.

Мегузашт аз миёни кӯчаи танг
Зада зангуларо аробаи мо,
Дар сари бомҳои Душанбе
Шуд тамошои одамон барпо.

Аз лаби бомгӯшае мекард
Ба Ҳасан духтаре ҳамеша нигоҳ,
Ба чавони аробакаш медод
Гӯиё аз нигоҳ тӯшаи роҳ.

Лаб-лаби бом омад он тозон
Гул ба тори сари Ҳасан афшонд,
Пайкари мисли кӯҳ сангинро
Гули нозук бубин чӣ сон чунбонд:

Як нигоҳ кард сӯи бом Ҳасан,
Гуфт:—Ин ҳосили шаби тӯй аст,
Ин ҳамон шӯхчашми ширинкор,
Ин ҳамон дӯструи дилчӯй аст.

* * *

Ҳама шабҳои фасли тобистон
Ба сафаркардагон фараҳноқанд,
Аспҳо, одамон дар ин сон шаб
Нафасозоду чусту чолоқанд.

Ба сари кас насими форами шаб
Гули сахрову кӯхро резад,
Аз набототи дашту домани кӯҳ
Нолаи чирчирак ба по хезад.

Дар чунин шаб дарахтҳо гиранд
Нафаси тоза аз ҳаво ором,
Пой мемонд мунтазам дар роҳ
Асп бо ғичҷаси ароба мудом.

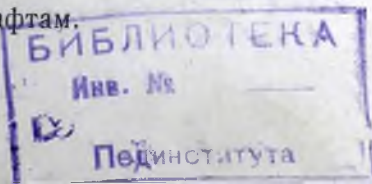
Меғузаштем аз даруни дара,
Аз миёни васеъ найзоре,
Аз сари оби рӯдҳои шӯх,
Аз ҷару санглохи бисъёре.

Кӯҳ аз пушти кӯҳ меомад,
Руд аз пушти руд пай дар ҳам,
Теппа аз пушти теппа саф дар саф,
Роҳ аз пушти роҳ ҳам дар ҳам.

Руди Варзоб дур шуд аз мо,
Ғоиб аз чашмҳо Харангон шуд,
Қалъаи зулм дар Ҳисори қадим
Бо сафедии маҳ намоён шуд.

Ёд дорем, ки ба наздикӣ
Пеш карданд ҳокими онро,
Халқ афрохт бар сари қалъа
Байрақи сурхи шӯълаафшонро.

Ёд дорам, ки ман ба наздикӣ
Дар ҳамин раҳ фитода мерафтам,
Аз Қаратоғ то ба Душанбе
Побараҳна, пиёда мерафтам.

Пинакӣ рафта буд Иван Кузьмич,
Хӯрд чархи чапи ароба ба санг,
Кард, як қад парида мӯйсафед,
Бо насиҳат аробакашро чанг.

— Ин Хисор аст,— гуфт Иван Кузьмич,—
Манбаи ботлоқ, ҷои таб аст,
Солҳо боз мардум аз ин дард
Муттасил дар азобу ҷон ба лаб аст.

Ғайри таб дардҳои дигар ҳам
Бешуморанд дар миёни халқ,
Бояд акнун раҳо кунем аз дард
Тезтар чора ҷуста ҷони халқ.

Рафта дар Москва ҳикоя кунам
Хамаи дардрову дармонро,
То ки таъмин кунанд
аз доктор,
Аз шифохона
Тоҷикистонро.

Гарчи кам мондааст умри ман,
Умри табларза камтар аст аз он.
Ману таб ҳарду дар муборизаем,
Ҳарду дар табҳаем, дар майдон.

Ҳасан аз нос карда пур кафро
Ба даҳон реҳт,
асиро „чу!“ гуфт,

Чашм ноканда аз раҳи вазнин
Аспро ронду ҳеч нахуфт.

Гох мекард аспро таъриф,
Гох мегуфт қиссаҳои латиф,
Гох шурида месуруд баланд,
Гох оҳиста бо садои хафиф.

Гуфт, ки: „—Ин саманди зоти ман
Човвари меҳрубон, вафодор аст,
Ба сарат гар мусибате ояд,
Бехтарин мӯниси мададгор аст.

Аспи зебои ман, саманди ман
Дар ҷаҳон яккаву ягона бувад,
Аз ҳамон Раҳши паҳлавон Рустам
Охирин нусхаву нишона бувад.

Хизмати бойро, ки мекардам,
Аспам он вақт хурд тойча буд,
Парваридам ба дасти худ онро
То замоне, ки аспи тоӣ шуд.

Хар як аз номдор човандоз
Ҳаваси ин самандро мекард,
То дарорад ба дасти худ онро
Чораҳо ҷуста хиллаҳо мекард.

Бой мехост, ки ба босмаҷӣ
Аспро пешкаш кунад рӯзе,
Дар дилам аз шунидани ин гап
Даргирифт оташи ҷигарсӯзе.

Рафтам оҳиста шаб ба пеши асп
Бо таваккал ба он савор шудам,
Зада қамчин, лаҷом сар дода
То сахар воридаи Ҳисор шудам.

Музди якчандсола хизмати ман
Аз ҳамон судхӯр ҳамин асп аст.
Чор сол аст, ки аробакашӣ
Ба худи ман, ба аспи ман касб аст“.

Пешпо хӯрд асп,

„Чу, қонвар!“

Гуфту бубрид нақли хеш Ҳасан.
Шафақи лоларанги вақти сахар
Мебаромад ба рӯи дашту даман.

Ба сари куллаҳои кӯҳи Ҳисор
Оташин нури офтоб дамид,
Аз дару бомҳои деҳқонон
Дуди борик дар ҳаво печид.

Менишастанд мурғҳо ба замин
Аз дарахтон ба фикри донаву об,
Мекушоданд баччаҳои шӯх
Чашми зебои соддаро аз хоб.

Динакак Давлати Советии мо
Аз замин ронд муфтхоронро,
Бо хату мӯҳри одилонаи худ
Қард хушбахт чумла деҳқонро.

Ба раҳогашта батракони диёр
Аввалин бор фасли деҳқонист,
Арақи соф дар замини худ
Мавсуми рехтан зи пешонист.

Парча-парча замини сабз ба чашм
Буд мисли палоси серьямок,
Дар китоби саодати халқӣ
Бувад аммо чу хатти заравроқ.

Дарай танг рӯ ба рӯ омад,—
Дарай хушҳавои ман—Қаратоғ,
Ин дара дошт солҳои сол
Дар дилаш кӯҳ-кӯҳ дарду доғ.

Ин дара дорад аз замони қадим
Дар бағал меваҳои хушбӯе,
Ноку ангуру пиставу гелос,
Чангали арчаҳои худрӯе.

Чашмаҳои зулоли пурҷӯшаш
Мисли оинаи булӯр бувад,
Дар тамошогаҳи табиати он
Кабкҳо масту пурсурур бувад.

Дар ҳамин чо бувад таваллуди ман,—
Дар лаби рӯди осмониранг,
Дар тағи бомгӯшаи бедар,
Дар паси остонаи аз санг.

Дар ҳамин тангно шинохтаам
Аввалин бор ман бародари рус,
Аввалин бор дидаам бо чашм
Лашкари сурху солдати дилсуз.

Аввалин бор ҳарфи русиро
Ман навиштам ба руи хатбаракам,
Сухани „адл“ -ро ба гӯши худ
Аввалин бор доштам маҳкам.

Дар лаби чӯй чойхонае буд
Аз барои мусофирони роҳ,
Дар ҳамин чо аробаи худро
Ҳасани аспбоз дошт нигоҳ.

Дар лаби оби чӯи роҳатбахш
Дам гирифтем, хоб ҳам кардем,
То ба салқинии шаб осуда
Аспро пеш ронда раҳ гардем.

Ногаҳон чанг хост аз мағриб,
Гирдбод ба осмон печид,
Аз қафо дуди ғафс сар дода
Гашт як хонаи раванда паид.

Муъҷизаи тезгарди ҳайратбахш
Чун шамол омаду қарор гирифт,
Баҳри хӯрдан на қаҳ, на ҷав, балки
Бензину оби чӯйбор гирифт.

Аҳли қишлоқ аз калон то хурд
Ба тамошои он шитобиданд,
Лаби ҳайрат газида дар гирдаш
Мисли парвона гирд гардиданд.

Аввалин боркаш—машинаи нав,
Аввалин нақлиёти резинпо
Омад аз Москва зи роҳи дур
Ҳамчу мушқилкушои халқи мо.

Ҳасани ақлмотгардида
Ҳеч наншаст аз ҳасад ба замин,
Рафтуо кард мисли мокуе
Дар миёни ароба, асп, машин.

Монда айнак ба чашми худ Кузьмич
Гуфт, ки:—Ибтидои кор аст ин,
Баъд аз ин техника зиёд ояд
Ба тарафҳои кӯҳсорзамин.

Кӯр шуд чашми рӯзу шом омад
Соя афканд шаб ба гирду пеш.
Вакт омад, ки ман видоъ кунам
Бо ҳама дӯстони деҳаи хеш,

Бо ҳама баччагони ин қишлоқ,
Ки ба синну ба сол чуфти мананд,
Ҳама дар сохтмони оянда
Чашми уммеди меҳрубон ватананд.

Чанд соли дигар видоъ кунам
Бо дару боми хонаи падарӣ,
Доим аммо ба ёди худ орам
Қарзҳои мукаддаси писарӣ.

Руди қишлокро видоъ кунам,
Ки маро ӯ шиноварӣ омӯхт,
Бадани ман дар оби шӯхи он
Сахт гардиду устухонам пухт.

Чун маҳи шомхӯрда тобон шуд,
Дараву даштро мунаввар сохт,
Шӯълаи моҳ сояи шабро
Ба камарҳои кӯҳсор андохт.

Чархҳои ароба мегаштанд
Дар раҳи серсанги пасту баланд.
Аспи дамхоткардаи чавмаст
Мушкилиро наменамуд писанд.

Менамуданд рудҳои соф
Дар шаби моҳтоб мисли шир,
Дили кас хоҳад ин ки онҳоро
Бо қалам нағзтар кунад тасвир.

Охир онҳо ба дашту водиҳо
Самари пурбаҳо нисор кунанд.
Дустдорандағони меҳнатро
Сол то сол бахтиёр кунанд.

Ҳасан имшаб хамӯшу сархам буд,
Ба қафо, сӯи мо наменигарист,
Қас надонист, ки пас аз Қаратоғ
Боиси ин хамӯшии ӯ чист.

Аз машина магар димоғаш сӯхт?
Ё шаби тӯйро ба ёд овард?—
Ёди рӯи сиёҳчашмакро
Бо худ аз дарғаҳи мурод овард?

Балки бӯи гули фикандаи он
Аз димоғаш нарафтааст ханӯз,
Балки шоми фироқро хоҳад
Нарасонад халал Ҳасан то рӯз.

То дарояд аробақаш ба сухан
Мо суруде зи ишқ сар қардем,
Ба дили мард бо суруди худ
Шӯр андохта асар қардем.

Гуфт:—Додар, агарчи танҳой
Ба ҷавонмард кори осон нест,
Дар ҷаҳон лаззати мучаррадӣ ҳам
Қамтар аз айши хонадорон нест.

Ғарчи дар осмон қабӯтари ҷуфт
Менамояд баландтар парвоз,
Вақти парвоз бози танҳогард
Қай шавад бо қабӯтарон дамсоз.

Одамӣ шири хомхӯрда бувад,
Ногахони ба дом меафтад,
Дода аз даст аклу хуш ба гапи
Ёри ширинкалом меафтад.

Аз ягон гӯшаи гузаргохе
Шухчашме туро шикор кунад,
Дили кас берун аз иродаи кас
Суи чонона ихтиёр кунад.

Ҳар чи бошад, замона нотинҷ аст,
Нест вақти ин орзую ҳавас,
Ҳоли ҳозир барои ман, додар,
Асп бошад, ароба бошад, бас.

Мебароям даме ки ман ба сафар
Чони худро ба рӯи каф гирам.
Вой бар чони бекасу кӯям,
Ки агар дар чавоннам мирам.

Рӯзе чою шакар ман аз Тирмиз
Бор бинмуда раҳсипор шудам,
Дар сари роҳи Дехнаву Регар
Ман ба ғоратгарон дучор шудам.

Гӯшро чуфт карда аспӣ ман
Монд аз раҳравию шеҳа кашид,
Ба гумонам расид, ки шояд
Аспӣ зирак савораеро дид.

Дар ҳақиқат пас аз каме фурсат
Барқвор омаданд босмачиён,
Ба сару рӯву гардану пуштам
Бетараҳҳум заданд теғкашон.

Ғарқ дар хун ба хок афтодам,
Баъд аз он беҳабар шудам аз худ,
Чӣ гузашт аз сарам, надониستم.
Чун ба ҳуш омадам, касе нанамуд.

Буд танҳо аробаи холи,
Дастҳои ба пушт бастаи ман,
Рафта буданд аспу чою канд
Муфт дар коми душмани раҳзан.

Аз қафо омаданд вақти субҳ,
Дустон дар аробаҳои дигар,
Ба Душанбе маро расониданд
Мисли мурғи шикастаболупар.

Чун ба ин ҷо расид риштаи гап,
Қасдан онро бурида пурсидам:
Пас чаро боз якка мегардед
Баъд аз ин ҳодиса, нафаҳмидам?

Гуфт, ки:—Баччаи гаранг будӣ,
Ман чаро гардам аз паси дигарон?
Аспи ман, аспӣ бодпои ман
Нест аз зоти аспҳои касон.

Дорад он дӯст яккаву танҳо
Бол афшонда-по ниҳоданро,
Аз сари кӯху синаҳои дашт
Паҳлавонвор раҳ кушоданро.

Аспи бегона гар дучор ояд
Мезанад ӯ ба осмонҳо хез,
Мана, аз ин сабаб аробакашон
Мекунанд аз саманди ман парҳез.

Баъд аз оне, ки аспро бурданд
Дуздҳои палиди ғоратгар,
То ки онро кунанд ром ба худ,
Равшан ин ки шуданд хуни ҷигар.

Қашкаи ман пас аз ду-се рӯзе
Ба сарои аробаҳо омад,
Ғарқ гардида зери обу арак
Чорхезу гурезпо омад.

Қашқа дар лаҳзаҳои сахтӣ ҳам
Наравад дур як қадам аз ман,
Ғар ба болои зин савор шавам,
Ҳеҷ парво надорам аз мурдан.

Дар ҳамин нуқта шуд ҳикоя тамом.
Аз қафо ғул-ғули мотор омад,
Боз он хонаи раванди мо
Бо ду чашмони шуълабор омад.

Аз Душанбе ба дӯши худ овард
Бори бисъёру одамони зиёд,
Ба гумонам, ки метавонад он
Кухро ҳам барад ба пушт озод.

Кард пинҳон сутуни ғафси чанг
Худи моро, аробаи моро.
Ҳасан аз шиддати алам мезад
Аспи бечораро, накарда ибo.

Нангаш омад, ки аспи номии ӯ
Хешро аз машина очиз сохт,
Аспро сигнали баланди машин
Сахт тарсонду дар қафо андохт.

Баъди чандин дақиқа дар сари рох
Ким-куҷои машина вайрон шуд,
Ҳасани ноумедгардида
Зинда шуд, завқ кард, хандон шуд.

Ронда чархи аробаро пуршаст
Аз машина гузашт аспи Ҳасан,
Фикр мекард, ки чаҳон хонад
Ба чунин ғайрати Ҳасан аҳсан.

Ба паси худ нигоҳ нокарда
Ронд махлуқи безабонро ӯ,
Кард омехта дилу ҷигари
Дар ароба нишастагонро ӯ.

Пора шуд айнаки Иван Кузьмич,
Кайфи доктор парид, шуд маъюс.
— Зистан мушкил аст бе айнак,
Айнаки хуб буд, эй афсус.

Шуданӣ шуд, шикаст айнаки ман...
Гар чунин ин ароба раҳ гардад,
Чун Ҳасан гар аробакаш бошад,
Хавф дорам, ки устухон шиканад.

Ҳеч гапро намешунид Ҳасан,
Фақат аспу аробаро меронд,
Ҳамаи узвҳои моро чун
Навдаи чормағз меафшонд.

Шодии ӯ накард дер давом,
Боз омад машинаву бигзашт,
Боз мондем бо аробаи худ
Дар миёни ғуборҳои дашт.

Хафт шаб бо аробакаш ҳамроҳ
Сахтии роҳро ба сар бурдем,
Хешро то ба истгоҳи вагон
Некбахтона бехатар бурдем.

Дафъаи аввалин расид ба гӯш
Хуштаку фишшаси буғи паровоз,
Охирин бор сӯи мо бинмуд
Хайрхушиқунон Ҳасан оғоз:

— Мана, ин шаҳр шаҳри Тирмиз аст,
Нуктаи охирини роҳи мост,
Охирин манзили аробакашон,
Охирин ҳадди сайргоҳи мост.

Хонда аз Тошкент баргаштед,
Банда дар хизмати шумо бошад,
Мана дидед худ ки то Тирмиз
Роҳ дар ихтиёри мо бошад.

Доктори мо чу тифл шодӣ кард,
Гуфт, ки:— Хайрият халос шудем
Аз азоби раҳ аз аробаи ту,
Варна наздик буд мурда будем.

То худи Москва пас аз ин шаҳр
Хукми поезд ба роҳ гардон аст,
Баъди ин шаҳр мамлакатгардӣ
Бо раҳи тахти оҳан осон аст.

Ҳасан - раис
Искандар -
Шоҳ кутуби
Садр
Шоир.

II.

Охҳо, солҳо шуданд охир
Дар раҳи чустуҷуи илму фан,
Вакт омад, ки мо камар бандем
Дар адои вазифаҳои Ватан.

Бо дили пур аз орзуву умед
Сӯи республика сафар кардем,
Ба ҳама рӯзҳои минбаъда
Хубтар, дуртар назар кардем.

Мегузаштем зуд бо поезд
Ҳам Самарқанд, ҳам Бухороро,
Аз ақиби тиреза мидидем
Қадди Ому—васеъ даръёро.

Регҳои равони бодпараст
Мепариданд дар сари Ому,
Дам ба дам куч-куч мекарданд
Бетафовут ба ҳарду соҳили ӯ.

Умри ин регҳои резанда,
Нағз бовар намо, ки кӯтоҳ аст,
Халки мо, давлати советии мо
Аз зарарҳои рег огоҳ аст.

Балки ин регзор беҳабар аст,
Ки дигар шуд ҳавои соҳили мо,
Рудҳо роҳи худ иваз карданд
Ба суроғи замину ҳосили мо.

Рафт аз ёди мо манораи марг,
Чоҳи зиндону кундаву занҷир,
Революция бо шамоли худ
Руфт монанди рег тахти амир.

Менамудам нигоҳ роҳравон
Бо муҳаббат ба кишвари ўзбек,
Дӯстиро тарона мекардам
Аз забони каламкаши тоҷик.

Тай намудем Ўзбекистонро,—
Хоки ҳамсои киромиро,
Тай намудем гирди силсилаи
Кӯҳсори дарози номиро.

Боз дар рӯ ба рӯн мо Тирмиз
Истгоҳи аробаҳо омад;
Боз ҳам ошнои дерина
Хасан аз нав ба ёди мо омад.

Лек дар шаҳри кӯхнаи Тирмиз
На Хасан буду на таронаи ӯ,
На сарои аробакашҳо буд,
На самандею на нишонаи ӯ.

Халк бурдаст роҳи оҳанро
То ба шаҳри ман—Сталинобод,
Кишварамро ҳамеша пайваستا
Ба Россия—замини бахту начот.

Бо замин, ки дар дили гармаш
Халкҳо чо гирифта чун фарзанд,
Бо замин, ки аз навозиши худ
Сари тоҷикро намуд баланд.

Бо замин, ки то ҷаҳон боқист,
Ба хама шаъну эътибор диҳад,
Ба хама халкҳои гуногун
Фатҳу иқболи бешумор диҳад.

Ҷониби пойтахти тоҷикон
Бо ҳамин роҳ ман сафар кардам,
Дар вагон аз диёри нав-обод
Чун насими сахар гузар кардам.

Шуд кушода ба пешвози мо
Бағали водии васеи Ҳисор;
Баҳри кас во шуд аз назораи он,
Дида бигрифт лаззати бисъёр.

Ҷои найзорҳои пешина
Киштҳои васеъ дар авҷанд,
Пахтаву ғаллаҳои навраста
Мисли даръе кабуду пурмавҷанд.

Реза-реза аз осмон борон
Ба сари сабзаҳои тар мерехт,
Менамудам гумон, ки фасли баҳор
Ба замин донаи гуҳар мерехт.

Гӯсфандони думбаовезон
Мечариданд дар чарогоҳон,
Аз қафои рама қадам мезад
Наи худро навохта ҷӯпон.

Бо трактор ҷавони гандумгун
Дар паси киштҳо замин меронд,
Сатрҳои кадом шоирро
Созу носоз аз ҷигар мехонд.

Болу пар боз карда буд уқоб
Ба сари ин замини хоксиёҳ,
Менамуд он ба рангҳои замин
Вақти парвоз бо виқор нигоҳ.

Хафтруза рахи аробакашя
Рохи шашсоатии поезд шуд,
Дар хаёлам дигар намеомад,
Ки дар ин раҳ ароба буд, набуд.

Мегузаштем мисли бод сабук
Дар вагон аз дехот, аз боғот,
Гашт дар пешгохи водии сабз
Чилвагар шаҳри Сталинобод...

* * *

Шаҳр,—шаҳри азиз, шаҳри нав аст,
Чашм аз диданаш нагардад сер;
Қалам онро накардааст ҳанӯз
Дар роман, дар сурудҳо тасвир.

Ҳамчу фарзанд баъди чандин сол
Ман ба ин шаҳри сабз омадаам,
Рузи яқум аз остонаи он
Умр бахшидаву даромадаам.

Гирадам пойтахти кишвари ман
Ба канори пур аз ҳарорати худ,
Дур ҳаргиз маро наандозад
Аз нигоҳи худ, аз назорати худ.

Хизматеро ба ман супорад он,
Қаламу қоғазу китоб диҳад,
Истиқоматкунандаи ҳудро
Хонаи пур аз офтоб диҳад.

Бо ҳамин орзу чу соҳиби шаҳр
Ба биноҳои нав назар кардам,
Аз ҳама гушаву канори он
Сарбаландона ман гузар кардам.

Кучаҳо аз машина пур шудаанд,
Маркаҳои завод гуногун.
Вақти раҳ гаштанат ту бояд ки
Наниҳӣ по зи қоида берун.

Маркази илму фан шудаст ин шаҳр,
Маркази корхонаҳои зиёд,
Маркази корҳои ҷорию
Хонаи халқи соҳибистеъдод.

Нав ба нав серошъёна бино
Суи майдон тиреза во кардаст,
Хурраму сабз боғи дамгирӣ
Мардум аз баҳри худ бино кардаст.

Мешунидам, ки аз театри нав
Ояд овози духтари тоҷик,
Бо гудоки баланди худ фабрик
Шарафи халқро кунад табрик.

Чашм ҳар ҷо ки, мухтасар, афтод,
Зиндагонии дигареро дид,
Дар қадамҳои мардуми ин шаҳр
Зиндагардида кишвареро дид.

Воқеан, он чанорхо чӣ шуданд,
Солхӯрда чанорҳои баланд?
Чӣ шуд он қорвонсарои Ҳасан,
Аспхову аробаҳо чӣ шуданд?

Шохҳои чанорҳои баланд
Бо дарахтони сабз ҳамранганд,
Аз ғубори ҳазон ҳалос шуда,
Дур аз рӯзгори пурнangанд.

Метавонанд, ки фақат бошанд
Шоҳиди рӯзҳои тираву тор,
Метавонанд, ки ҳикоя кунанд
Саргузашти ману туро бисъёр.

Монда як аспу як ароба ханӯз
Дар таги ин чанорҳо боқӣ,
Менамояд ба чашми мардуми шаҳр
Чун нишон аз ҳаёти қашшоқӣ.

Буд боизтироб аз кӯча
Дар гузар ин замон Иван Кузьмич,
Мегузашт аз таги чанори пир
Доктори меҳрубон Иван Кузьмич.

Ҳасан онро чу дид, шуд хурсанд,
Аз қафояш давиду кард садо.
Мезад он вақти тохтан бо кифт,
Эътиное накарда, мардумро.

— Ман шуморо шинохтам, доктор,
Роҳи Тирмизро ба ёд оред.

Ман надорам дарег хизмати худ
Аз шумо, дӯст, майл агар доред.

— Сарфарозам ба илтифотат,
лек...

Бо ароба пас аз сафар кардан
Дар дилам борҳо қасам хӯрда
Гӯши худро кашида будам ман.

Додарам, давраи ароба гузашт,
Қадами сангпушт лозим нест.
Ўз машина, азизи ман, худ гӯй,
Қор-осонкунанда дигар чист?

Ҳасан аз аспу аз ароба магар
Метавонад, ки дасту дил шӯяд,
Метавонад, ки аз аробакашӣ
Дил канад, касби дигаре чӯяд?

Балки ин фикрҳо ханӯз ба ӯ
Менамоянд аз ҳақиқат дур,
Балки дорад вай аз аробакашӣ
Дар сари худ ханӯз кибру ғурур.

Рафтуояш агарчи маҳдуд аст,
Гарчи дар шаҳр хизматаш кам шуд,
Шӯхраташ гарчи пасттар гардид,
Худаш аммо шикастарӯх набуд.

Хешро борхо тасалли дод,
Ки: бaсе халкро ба кор оям,
Ба маҳалҳои дуртар рафта
Бор бардораму савор оям.

Ба ароба хануз муҳтоҷанд
Мардумони вилояти Кулоб,
Мисли ман, аспи ман, аробаи ман
Дар чунин ҷойҳо бувад камъёб.

Монеи роҳи ман шудааст аммо
Духтари шӯхҷашми беинсоф,
Ваъдаи тӯй медиҳад ба забон,
Дар амал мекунад ба ваъда хилоф.

Кардаам гум сари калобаи худ...
Кошкӣ чанд сол пеш аз ин
Ман намекардам иштирок ба тӯй
То намедидам он ситораҷабин.

Балки у дӯстам намедорад,
Ба ман аммо намекунад маълум,
Балки ин сайру гаштҳои маро
Дар дили хеш мекунад маҳкум.

Балки у хонда осмон шудааст,
Мани нохондари ҷи кор кунад,
Балки у аз аробакаш мардум
Шарм дорад, ҳамеша ор кунад.

Доштам ман[!]хам обрӯи калон,
Хизмати ман ба халқ буд манзур,
Гарчи имрӯз аз даҳан мондаст
Ҳасани аспарвари машҳур.

Ҳама дам дар кашондани пахта
Байрақи пеши корвон будам,
Бо ҳамин аспу бо аробаи худ
Ман ба чашми ҳама аён будам.

Ҳасани беқарор бо ин фикр
Бори дигар ба пеши ёр омад,
Мӯйлаб тоб дода то паси гӯш
Баста зангӯлаҳо савор омад.

Омаду истод дар паси дар,
Бо ду по рост шуд ба рӯи зин,
Чашм андохт аз сари девор
У ба хавлии дилбари ширин.

Буд сархам Садаф ба рӯи китоб
Беҳабар аз нигоҳҳои Ҳасан.
Дар тағи ток дарси худ мехонд,
Ғофил аз ҳуштаку имои Ҳасан.

Дастӣ ларзони ошиқи шайдо
Халқа бе интизом бар дар зад,
Дили маҳбубан паридаҳаёл
Ба тапиш чун дили кабутар зад.

Дари пушида зуд во гардид,
Ошикон рӯ ба рӯ ба ҳам буданд,
Чашм бар чашми ҳамдигар нигарон
Толиби шафқату карам буданд.

— Марҳамат!

Аз кадом сӯ пурсем?

Ту ба монанди боди сахрой,
На макон дорию на чои қарор.
Дер боз аст, ки намеой?

Сангдил будай ту,

донистам!

На худат мекуни суроғ аз ман,
Хабареро на мефиристони.
Магар ин аст лофи ишқ задан?

Садаф аз шодияш намедонист
Ки чӣ гуяд дигар, чӣ кор кунад,
Боз пайдо кунад чи сон гапхо,
Ки ҳама арзро ба ёр кунад.

Медамиданд дар ду рӯи Садаф
Дам ба дам рангҳои гуногун,
Орзуву умедҳои дилаш
Мешукуфтанду мешуданд афзун.

Садафи чашмдӯхта ба Хасан
Буд мӯхточи ҳарфи ширине,
Як нигоҳе, табассуми гарме,
Ба дили бекарор таскине.

Зада қамчин ба соқи мӯза Ҳасан
Гапи худро дағал-дағал сар кард,
Духтари чун баҳор хандонро
Дар хиҷолат гузошт, музтар кард.

—Ба сари ман худӣ ту—маймунбоз,
Бор кардӣ азоби дуньёро,
Ба дили ман худӣ ту чо кардӣ
Мисли „маҳбуба“, „ишқ“ гапхоро.

Ақлу хуши маро ту дуздидӣ,
Дар сари роҳи ман дучор шуда,
Бой додам ба роҳи ту ман ҳам
Ҳамаро марди бадқимор шуда.

Карда будӣ ту масхарабозӣ
Ин қадар вақт боз бо мани гӯл.
Дар дами гӯши ман нахон дигар
Достони фироқ чун бул-бул!

Гар дилат бо ман аст, бо ман бош,
Ваъдаи дур ё қариб мадеҳ!
Карда аз рӯи дил карашмаву ноз
Бо гапи хуш маро фиреб мадеҳ!

Рафтаниам ба чойҳои дур,
Ман дар ин чо дигар наместонам.
Ҳасанам ман, Ҳасанаробақашам,
Ҳеч аз ин касб рӯ нагардонам.

Омадам, ки ту ҳам равӣ бо ман.
Хона бошад, ароба хонаи мост,
Ба кучое, ки мисли мурғ парем,
Кӯх ё дашт ошъёнаи мост.

Рехт аз тор-тори мун Садаф
Дона-дона арак ба ду рухсор,
Гуфт: эй марди беҳабар аз худ,
Ба гапам гуш дор, шав хушъёр!

—Чанд сол ни тараф ба ёди ту
Хонапо духтари калон будам,
Сузанидуз, баҳъязан дар рӯз
Шом дар гирди ошдон будам.

Токию рӯймоли шохии ту
Шоҳиди захмхон дасти мананд,
Сузаниҳои тӯйҳои калон
Хосили дасти гулпарастии мананд.

Хонашиинӣ дили маро хун кард,
Зард шуд рангу руи ман торафт,
Гашт кутах, гирех-гирех печид
Нафасам дар гулӯи ман торафт.

Баъд аз он чун дугонаҳои худ
Дар дилам чой меҳри хондан шуд,
Фурсати илмъедгирию
Зехиро бар китоб мондан шуд.

Мактабам, хонданам тамом ки шуд,
Сониян ихтиёри шӯй кунам,
Хозир аммо саодати худро
Дар раҳи илм чустучӯй кунам.

Метавонӣ, ки дар ба дар гардӣ
Боз чун лулиёни ҳарҷой,
Метавонӣ, ки боз, эй дайду,
Сафаратро давом бинмой!

Садкаи гап шавад каси якрав!
Ба ту ҳаргиз намекунам зорӣ!
Ба ман ин дард гарчи вазнин аст,
Мекунам ноилоҷ худдорӣ.

Ба дили ошиқ охирин суханон
Заҳм чун тир монда бигзаштанд;
Ҳарду бар чашми ҳамдигар дере
Нигаристанду баъд пас гаштанд.

Аз кафои Ҳасан Садаф аммо
Чун шароре чаҳида берун шуд,
Хост, ки боз гуядаш чизе,
Нафасаш лек дар гулӯ ғун шуд.

Боз гаштан ба асп мушкил буд,
Чунки бардошт бори вазнинро,—
Ҳасани мисли санг шахшудаву
Марди сар то ба пой ғамгинро.

ДАРАХТИ БУЛУТ

Хафтсадсола як дарахти булут
Асрҳо боз кардааст сукут.

Омадам, ки ту ҳам рави бо ман.
Хона бошад, ароба хонаи мост,
Ба кучоё, ки мисли мурғ парем,
Кух ё дашт ошъёнаи мост.

Рехт аз тор-тори муи Садаф
Дона-дона арак ба ду рухсор,
Гуфт: эй марди беҳабар аз худ,
Ба гапам гуш дор, шав ҳушъёр!

—Чанд сол ин тараф ба ёди ту
Хонапо духтари калон будам,
Сӯзанидӯз, баҳъязан дар рӯз
Шом дар гирди ошдон будам.

Токию руймоли шоҳии ту
Шоҳиди захмҳои дасти мананд,
Сузаниҳои тӯйҳои калон
Ҳосили дасти гулпарастии мананд.

Хонашинӣ дили маро хун кард,
Зард шуд рангу рӯи ман торафт,
Гашт кӯтах, гирех-гирех печид
Нафасам дар гулӯи ман торафт.

Баъд аз он чун дугонаҳои худ
Дар дилам ҷой меҳри хондан шуд,
Фурсати илмъедгирию
Зеҳро бар китоб мондан шуд.

Мактабам, хонданам тамом ки шуд,
Сониян ихтиёри шӯй кунам,
Хозир аммо саодати худро
Дар рахи илм чустучӯй кунам.

Метавонӣ, ки дар ба дар гардӣ
Боз чун лулиёни ҳарчой,
Метавонӣ, ки боз, эй дайду,
Сафаратро давом бинмой!

Садкаи гап шавад каси якрав!
Ба ту ҳаргиз намекунам зорӣ!
Ба ман ин дард гарчи вазнин аст,
Мекунам ноилоҷ худдорӣ.

Ба дили ошиқ охирин суханон
Заҳм чун тир монда бигзаштанд;
Ҳарду бар чашми ҳамдигар дере
Нигаристанду баъд пас гаштанд.

Аз кафои Ҳасан Садаф аммо
Чун шароре чаҳида берун шуд,
Хост, ки боз гуядаш чизе,
Нафасаш лек дар гулӯ ғун шуд.

Боз гаштан ба асп мушкил буд,
Чунки бардошт бори вазнинро,—
Ҳасани мисли санг шахшудаву
Марди сар то ба пой ғамгинро.

Саҳари шаҳри Сталинобод
Хеле хуб аст, хеле дилҷӯй аст,
Худи онро, табиати онро,
Ба гумонат, ки муждаи тӯй аст.

Рӯйро шустаанд бо шабнам
Баргҳои чанор, акацияҳо,
Дар фазои кабудӣ даръёӣ
Ҳама паррандаҳо кунанд шино.

Гирди фаввораҳо ба зебоӣ
Базмгоҳи тамоми гулҳоянд,
Рудҳои зулоли кӯхистон
Камари шаҳри боғсимоянд.

Шаҳр хомӯш, кӯчаҳо хомӯш,
Фақат ояд гудок аз фабрик,
Аз завод, корхонаҳои қатор
Чун нидои саноати тоҷик.

Балки имшаб ба хоби ширин рафт
Олиме баъди кори пурсамара,
Балки шоир гузошт чанде пеш
Нуқта дар интиҳои шеъри сара.

Фақат аз кӯчаи васеъ Ҳасан
Дар ароба савор мегузарад,
Баста зангӯлаҳо ба гардани асп
Аз сари кӯи ёр мегузарад.

Суи Кӯлоб роҳ паймуда
Мебарад ёди ёри чононро,
Кай дигар мешавад, ки ў бинад
Чашми шӯху лабони хандонро.

Хасан аз шаҳр чандсола бирафт,
Ба қарибӣ дигар намеояд,
Раҳм агар дар дили Садаф афтад,
Шояд онро суроғ бинмояд.

III.

сп—зотӣ, ароба—кӯкандӣ,
Кордида аробакаш машхур.

Дар таги пой асп мехобид
Роҳи Кӯлоб—кӯҳсори дур.

Ҳеҷ кас аз Ҳасан намепурсид,
Ки чаро дар сафар шитоб кунӣ,
Дар кучо хоб рафтаву хезӣ,
Аз чӣ бар чони худ азоб кунӣ.

Ӯ намегуфт, ки раҳам сахт аст,
Дар кучо сою дар кучо руд аст,
Дар кучо кӯҳу тал дучор ояд,
Дар кучо роҳи тахт мавҷуд аст,

Дар сари худ Хасан ғуруре дошт,
Ки раҳи нобалад ба ӯ ҳеч аст,
Ғарчи манзил ҳануз нопадост,
Ғарчи қораш ҳануз сарпеч аст.

Соли аввал ағарчи роҳи нав
Ба Хасан роҳи беазоб намуд,
Рафта-рафта вале раҳи Кӯлоб
Аспи ҷавмастро хароб намуд.

Дар раҳи саҳти кӯҳсори дур
Чорпахлу ғигит шалпар шуд,
Аз равуой аспи таърифӣ
Наълафсурда, ланг, лоғар шуд.

Гох дар нисфи кӯҳ дармемонд
Бо самандаш, гаҳе дар обу гил,
Гох меҳуфт дар сари роҳе
Нарасида ба ҳеч як манзил.

Руз то рӯз бо риёзати роҳ
Хасани сарбаланд сархам шуд,
Лофи бемавриди аробақашӣ
Дар забони Хасан дигар кам шуд.

Бағали кӯҳсори сабзу кабуд
Сайргоҳи машинаҳо гардид,
Самолёт аз фазои нилуфар
Ба сари мулк паркушо гардид.

Аз барои ароба тангӣ кард
Дараи кӯҳсори камводӣ,
Асп мегуфт, ки маро андоз
Ба раҳи дашт, то кунам шодӣ.

Тарки Кӯлоб кардаву гардонд
Цилави аспро Хасан ба чануб,
Ёди даръёи Панҷро мекард—
Ёди сахрои хурраму марғуб.

То кунад бо насими форами Панҷ
Нафаси аспи хастаро озод,
Чархҳои ароба то гарданд
Бе халал дар раҳи замини кушод.

Лаб-лаби Панҷ то кашонад он
Мунтазам борҳои гуногун,
Шаъни худ, шӯхрати саманди худ
То кунад барқарор рӯзафзун.

Сӯи Фархор сӯи Вахш равад
Мисли ҳочатбарор марди нек,
Бештар бо аробааш гардад
Аз дилу ҷон ба кори халқ шарик.

Дар деҳоти фарохи ин водӣ
Кор аз мӯи сар зиёдтар аст,
Аспи он бо ароба дар ин ҷо
Лозим асту ҳанӯз коргар аст.

Халқ машғул дар каналқобист,
Дар ғами обшор кардани кишт,
Хамаи совхозу колхозҳо
Аз паи бештар намудани кишт.

Ҳар кучо сохтмони мактаби нав,
Ҳар кучо молхонаандозӣ,
Ҳар кучо саф ба саф баланд шаванд
Хонаҳои нишастии колхозӣ.

Роҳи қишлоқу шаҳрҳои Вахш
Сер шуд аз таронаҳои Ҳасан,
Менишастанд баччаҳо дар роҳ
Ба тамошои рафтуои Ҳасан.

Ҳар сахар пеш аз садои хурус
Занги аспии ароба меомад,
Қад-қадӣ кӯчабоғҳои дехот
Ҳасани пурсалоба меомад.

Дар миёни машинаҳои зиёд
Рафтуои ароба буд аҷиб,
Менамуданд баччаҳои шӯх
Дар сари раҳ аробаро таъқиб.

Ба қафои ароба часпида
Раҳравон мешуданд овезон,
Медавиданд тӯда-тӯда шуда
Пеш-пеши ароба хандакунон.

Ҳасан аз кори баччагон баъзан
Пурғазаб гашта сахт меранчид,
Худ ба худ гоҳ завқҳо карда
Мисли кӯдак баланд механдид.

Кайф мекард, ки дар атрофаш
Қад-қади роҳ боғу майдонанд,
Сари ангурҳо чу марворид
Дар таги баргҳо авезонанд.

Баргҳои дарахтҳои тут
Нахи абрешимин нисор кунанд,
Давлати колхозчӣ—деҳқонро
Яке бар даҳ дусад ҳазор кунанд.

Дар бригадаҳои колхозӣ,
Дар заминҳои беканору худуд,
Пахтаи нахдарози ин водӣ
Кӯҳ-кӯҳу ғарам-ғарам пур буд.

Ҳасан ин сарвати фаровонро
Як-як аз пеши чашм мегузаронд,
Сӯи қишлоқҳои хушманзар
Чархҳои аробаро меронд.

Омад овоз аз қафои сараш:
—Ист як дам, аробақаш, машитоб!
Пурсам аз ту гапи муҳиммеро,
Мондам аз пой аз барои савоб.

Дошт як сумкаи калон дар кифт
Мардаки хаткашони колхозӣ.
Хатрасонӣ барои почтальон
Нест як кори шӯхию бозӣ.

Медавад аз пагоҳ то бегоҳ
Бо хату бо газет ба ҳар дару кӯй,
Мекунад одамони гумшударо
Гашта-гашта суроғ, пурсучӯй.

— Ту магар нестӣ Хасан?

— Ҳа, ман

Марҳамат кун, ба ман чӣ гап дорӣ?

— Ба ту аз шаҳр нома омадааст,
Кардамат ҷустуҷӯи бисьёре.

На макони муайяне дорӣ,
На қароре ту дар ягон манзил,
Ман ба як деҳ равам, ту бар дигар,
Сад мазаммат намудамат дар дил.

Дидам ин ки аробаи шалаке.
Хӯрда алвонҷ меравад лик-лик,
Гуфтам: албатта ин туй, чунки
Кист ҷуз ту аробаро ошиқ.

Хасан аз хат, кинояи хаткаш,
Сурх шуд, даргирифт мисли алав.
Гуфт:—Бас кун!

Кӣ хат фиристодаст?

Дар даруни хат аст чӣ гапи нав?

— Нома аз духтаре, Садаф номе,
Гир онро ба ҳарду чашмат мол.
Шукр кун,—шукр, ношукур банда!
Макун ин кадр дур фикру хаёл.

Раҳравон буд фикру зикри Ҳасан
Ҳам ба мазмуни нома ҳам ба Садаф,
Сар намедод чун васиқаи умр
Номаи ёри хешро аз каф.

Ҳичча мекард харфҳояшро
Матни онро вале намефаҳмид,
Бе тарахҳум ба камсаводии худ
Таъна мекарду саҳт меранҷид.

Ба кӣ хонондаву чи сон пурсад
Ки чӣ гуфтаст ёри ӯ дар хат,
Балки дар номааш ба ҷои салом
Ишкро мекунад Садаф лаънат.

Ба Садафмоҳ узрхоҳона
Ҳар чи бошад, ҷавоб хоҳад дод,
Аз раҳи мардию вафодорӣ
Мекунад ёри қадронро ёд.

Аз пай ҳам ду „М-ка“ -и хушранг
Рӯ ба рӯ омаданд дар ин вақт,
Дар яке менишаст болида
Шармолуд—келини хушбахт.

Духтарони дигар ба пахлуяш
Шодмон „ёр-ёр“ мегуфтанд,
Ба арӯсон ҳамешагӣ бодо
Толеу бахт ёр—мегуфтанд.

Бе танаффус машина сигнал дод,
То барорад аробаро ба канор,
Пешпо хӯрд асп тӯрида
Сарнагун пас фитод дар чӯбор.

Сӯхт бисъёрҳо димоғи Ҳасан,
Аспро дод аз ғазаб дашном.
Гуфт:—Коху чаве, ки медиҳамат,
Ба ту гардад ҳазор бор ҳаром!..

Гуфт:—Ҳар як арӯси инвақта
Аз ароба кунун ҳазар дорад,
Ҳаваси бо машина рафта
Дар деҳу шаҳрҳо ба сар дорад.

Хулласи гап, ки обрӯи Ҳасан
Шуд мубаддал ба як пули пуччак.
То кай аспу аробаро созам
Мани гумроҳ дар ҷаҳон дастак.

Мегузаштанд дар ҳамин лаҳза
„Зис“-ҳо мисли кӯҳи силсиладор,
Мекашонданд пахтаро ба завод
Чида болои ҳам қанор-қанор.

Аз паси корвон Ҳасан дере
Дар хаёли кадом коре шуд,
Ашк аз дидаҳои хайронаш
Дона-дона ба рӯш чорӣ шуд.

Бо Ҳасан дошт солҳои сол
Ошногӣ раиси як колхоз,
Аз раҳи дӯстӣ, шиносӣ
Мешуд онро ҳамеша маҳрами роз.

Рафт рӯзе Ҳасан ба пеши дӯст
То ба ӯ арзи ҳол бинмояд,—
„Паи ҳар кор маслиҳат бояд
Кори бемаслиҳат накӯ нояд“.

* * *

Рӯи сахни идораи колхоз
Пур буд аз фавчи одаму овоз,
Бо тақотуқ механик Искандар
Менамояд машинаҳоро соз.

Сару рӯ Васяи тракторчӣ
Нефтьолуд ояд аз сахро,
Дар тарозу кашанд бо навбат
Хирмани пахтаҳои аълоро.

Баччагон мисли селайи гунчишк
Мебароянд аз дари мактаб.
Гуфтугӯ мекунад раис бо халқ
Сифати корро намуда талаб.

Ба Ҳасан чун фитод чашми раис,
Гуфт, ки:—Пеш о,
  машав ҳайрон!

Дӯсташро Ҳасан намуд оғӯш,
—Омадам, гуфт, пеши ту меҳмон.

Марҳамат кун, биё, ки омаданат,
Чӯрачон,

                                айни муддаои мост,
Дӯст болои дида, нури чашм.
Сафарат аз кучост то ба кучост?

— Сафарамро мапурс,
  агар гуям,
То сахаргах намешавад охир,
Дуксиёхию нобарориҳо
Хама аз қисматанд, аз тақдир.

Дустам, ту раиси колхозӣ,
Шукр, колхозии бой дорӣ ту,
Миллионерӣ ту, миллионерӣ ту,
Дасти мушкилкушой дорӣ ту.

Хостам аз ту маслиҳат пурсам:
Пешрав нест кори ман ҳаргиз,
Ҳар кучо ки равам, намебинам
Чуз укубат, азоб дигар чиз.

— Ба азобат худат гунаҳгорӣ!
Гар нагарданд чӯйхо дарьё,

Дар дили дашт мешаванд адо.
Мисли қўй аст одами танҳо!

Бахт, давлат бадастҷамъии мост,
Ту нафаҳмидай ҳанӯз инро,
Аз қафои ароба мегардӣ
Чустучӯ карда кайфи деринро.

—Қасд кардам, ки баъд аз ин бояд
Бо ту бошам, машинарон бошам,
То ту бинӣ, ки ман дар андак вақт
Дар сафи пеши шофрон бошам.

Зери лаб ханда карду гуфт раис:
— Ман ба фикри ту розиам сад бор,
Лекин аввал машинаро омӯз,
Илми ин касбро ба дастат ор.

• Аз ароба машинаро кун фарқ.
Техника андакест мушкилтар.
Майл дорӣ агар ба касби нав
Корро рафта сар намо аз сар.

Гар ба ин маслиҳат ту не гӯй,
Гир бар зимма хизмати колхоз,
Воҳӯрад кори хоксорона
Нанамой ба шарти он ки ноз.

Тоқиашро ба сар ниҳода Ҳасан
Хест аз чову по ниҳод хамӯш,
Рафт андешаманд сӯи сарой
Гардани аспро намуд оғӯш.

Гуфт:—Эй аспи ман, саманди ман,
Дӯсти бегумони ман хастӣ,
Солҳои дароз аз хурдӣ
Мисли чон дар амони ман хастӣ,

Харду дидем гармию сардӣ,
Рӯзҳои азобу роҳатро,
Харду гаштем гар дучори хатар
Пеша кардем сабру тоқатро.

Бесару нӯг роҳи кишвари мо
Хурда аз рафтуони мо гардид,
Бағали кӯхсори мулки Хисор
Маизили нақши пой мо гардид.

Монда харду ба зери обу арак
Мегузаштем чӯли биръёнро,
То саҳаргах гусел мекардем
Шӯълаи моҳтоби тобонро.

Шаба-шаб, рӯза-рӯз ногуфта
Харду машҳур боркаш будем,
Дар сари корвон ба каф байрак
Харду як чо қаторкаш будем.

Хишту чӯби кашондаи моро
Сарфи шаҳри азизи мо кардаид,
Намаку чою нону шакарро
Дастгири гуруснаҳо карданд.

Хама донанд, ки дар он айём
Бори республика ба дӯшат буд,
Чунки дар солҳои қашшоқӣ
Давраи ҷӯшишу хурӯшат буд.

Давлати одамони имрӯза
Дар вагонҳо дигар намеғунҷад,
Ту кунун дар қашондани ин бор
Дасткутохию надорӣ ҳад.

Дар ҷарогоҳҳои колхозӣ
Дӯстам, рафта сайру бозӣ кун,
Бо ягон кори хоксорона
Назди мардум забондарозӣ кун.

Метавонӣ, ки дар миёни гала
Пираспи баландсар бошӣ,
Монда ному нишонае аз худ
Рахши навзодро падар бошӣ.

Ман ҳам имшаб ҷудо шуда аз ту
Меравам аз қафои кори дигар.
Гар ба ту кадрношиносӣ шуд,
Авф кун, аз гуноҳи ман бигзар...

IV.

асан аз роҳи дур меомад,
Қад-қадӣ руди шӯх-оби

Вахш

Рӯйро карда мисли лахча¹ сиёҳ
Аз шамолу аз офтоби Вахш.

Монда аспу аробаи худро
Дастхолӣ, пиёда меомад,
Ба дами тафтбоди кӯҳу даман
Синаашро кушода меомад.

¹ Дар районҳои Тоҷикистони ҷанубӣ ангишти хезумро „лахча“ мегӯянд.

Бехабар буд аз гузаштани вақт,
Аз равуои одамони савор,
Худписандона гоҳ менигарист,
Ба шитоби машинаҳо ночор.

Май нанӯшида мениҳод кадам
Дар раҳи хештан ба сармастӣ,
Ба хаёлаш намерасид, ки он
Лукмаеро хӯрад ба сардастӣ.

Ташналаб буду майли об надошт,
Хоболуду фикри хоб надошт.
Ќуз ниҳодан қадам ба сӯи шахр
Дар дил он дигар интиҳоб надошт.

Мепариданд аз замин ба ҳаво
Гоҳ хӯсида мурғҳои ҳиллол,
Менамуданд марди танҳоро
Гоҳ сағҳои подабон дунбол.

Галаи аспҳои колхозӣ
Аз бараш беадад гузар карданд,
Мисли най рост гардани онҳо
Аламашро зиёдтар карданд.

Аз назаргоҳи он намерафтанд
Ќилваи шаҳри нав ба зебой,
Дару деворҳои пурҳашамат
Сояҳои чанори бобой.

Манзари кӯчаҳои пурҳаракат.
Қасрҳои аҷоибӣ дилкаш,
Хонаву остонаи маҳбуб,
Рӯи зебову ҷашми чун оташ...

Ҳамаи ин ҳаёлҳо ба Ҳасан
Дар сафар ғайрате адо карданд,
Бағали пойтахти наврасро
Гарму ҷӯшон ба рӯш во карданд.

* * *

Рӯзе аз рӯзҳо ба зери ҷанор
Шуд Ҳасан мисли сояе пайдо,
Бар танаш буд бори вазнине
Сари пур бо ҳазорҳо ғавғо.

На дигар ҷуръате ки дар кӯча
Мисли дерина сар баланд кунад,
Аз сари асп харсаворонро
Дар сари роҳ нописанд кунад.

Роҳхоро ба ҳукми худ гирад,
Одамонро бароварад ба канор,
Гузарад аз миёни мардуми шаҳр
Бо ғуруру такаббури бисёр.

Худ кунун мегурехт аз ҳама кас,
Аз нигоҳи тамоми раҳгузарон,
Аз салому алек, аз одоб,
Аз мулоқоти кадрдон ёрон.

Ў нишони сарои деринро
Дар қади куча ҷустуҷӯ мекард,
Шиштухези аробакашхоро
Рохравон дар дил орзу мекард.

Саргарангона борҳо пасу пеш
Рафта меомаду намедонист,
Ки ба зери чанор кайхо боз
Ҳеч осор аз сарое нест.

Дид дар ҷои он бинои наве,
Лавхаеро ба рӯи дарвоза.
Канда-канда хуруфхоро хонд:
„Ав-то-шко-ла“, — мактаби тоза.

Берун омад машинае аз дар.
Сар бароварда як ҷавон аз он
Ба Хасан гуфт:

„Омадӣ охир,
Эй ту оворагаштаи ду ҷаҳон!

Зад ба девор гарчи пешонет
Тавба аммо наменамоӣ ту,
Гар фарой зи асп, аз узангу
Ба гумонам намефарой ту!“

Чашму рӯи Хасан сиёҳӣ зад,
Ларза дар узвҳои он афтод.
Ҷуз ғазабнок як ниғаҳ кардан
Беадабро дигар ҷавоб надод.

Рафт аз сояи дарахти чанор,
Ёди маҳбуб кард, ёди Садаф.
Бе Садаф зистан бувад мушкил,
Гар Садаф нест, нест шаъну шараф.

Гам агар ҳаст ғамгусор кучост?
Дуст шарт аст, дӯстдор кучост?
Майли ёре агар ба сар дорӣ
Меҳрубону азиз ёр кучост?

Хасан омад ба кучаи дигаре
Дилкашолона бо бахонаи дӯст,
Дару боми шиносро чун дид,
Хост меҳмон шавад ба хонаи дӯст.

Гашт дар гирди хонаву аммо
Надаромад Хасан ба он хона.
Ба Садаф бо кадом рӯи сурх
Менамояд нигоҳ мардона.

Дар ҳамин лаҳза балки машғул аст
Ёр дар хондани ҷавоби хат,
Балки ҳаргиз намеравад сарфаҳм
Хонда-хонда ба сарҳисоби хат.

Балки машғули хатнависӣ аст,
Сарзаниш мекунад маро дар хат.
Кай шавад, ки ба дасти ман бирасад
Қосиди ишк, муждаовар хат?

Ин тараф-он тараф парешонҳол
Чарх зад, бемадор шуд, калавид.
Соате хост, ки биосояд
Паст девори пахсагиро дид,

Омаду кард такья бар девор,
Чашм пӯшиду монд беҳаракат,
Гуфт ки: „ранҷ агар Хасан набарӣ,
Нест дар корхон ту баракат“.

Меравам, меравам ба зери чанор
То кунам имтиҳон саодати хеш.
БигузORED, ки маро бошад
Кулфати нав, азоби нав дар пеш!

* * *

Хушкаломанд, шӯх, густоханд,
Хамдигарро дугонаҳои Садаф,
Халқа биншастаанд, дар таги ток
Гирди дастурхони бои Садаф.

Сӯхбати духтарони ҳаммактаб
Дилфиребу мароқовар буд,
Гох чиддию, гох ҳазломез,
Диққатангезу хандаовар буд.

Аксари ин дугонаҳо кайҳо
Духтарони ба қадрасида бувад,
Баъзе дар зиндагӣ ба мисли Садаф
Рӯзҳои фирокдида бувад.

Духтаре гуфт, ки:

— Ба хурсандӣ

Оқибат шуд тамом мактаби мо,
Бо машаққат кунун ба даст омад
Чандсола умеду матлаби мо.

Барзада дасту остин фардо
Ба маҳалҳо барои кор равем,
Монда дур аз дугонаҳои азиз
Ҳар кадоме ба як канор равем.

Дигаре гуфт, ки:

— Илоҷе нест,

Мефириستم зуд-зуд хабар
Дустонро кунанд чунки қарин
Почтаву телеграф ба ҳамдигар.

Менависем, ки чигуна бувад
Қилиқу сӯхбати дугонаи нав
Кори нав, ҷои нав, шароити нав,
Ҳастию нестии хонаи нав.

Менависем, ки пас аз рафтан
Аз ҳама пештар кӣ шавҳар кард,
Кӣ киро дод дил, дил аз кӣ бурд,
Кӣ чӣ сон бо кӣ хонаву дар кард.

Саввӯмӣ гуфт, ки:

— Дар ин бора

Садафи мо намекунад парво,
Чунки ишқи аробакаш кардаст
Дили онро асири худ-қайҳо.

Ин кас акнун ба пеши ӯ рафта
Дар ароба савор мегарданд,
Аз паси дӯстдори хонабадӯш
Ҳамадам соявор мегарданд.

Садаф андак ба қахр омаду гуфт:
— Ҷон дугона, кинояро бас кун,
Бадзабонӣ туро намезебад,
Ҳурмати нафсу иззати кас кун.

Ҳайф, ки меҳмони ман ҳастӣ
Варна беобрӯӣ мекардам,
Бо ту дар лаҳзаи забонхорӣ
Нағзакак гуфтугӯӣ мекардам.

Солҳо боз аз ҳама беҳтар
Мешиносам аробакашро ман.
Ӯ сазовор нест, бовар кун,
Ба чунин таънаҳои саҳт задан.

Ору номусдор як мардест,
Тамаъе аз касе надорад он.
Ба умеди Садаф—умеди висол
Ҳеҷ гоҳе нагашт аз паймон.

Ман гумон мекунам, ки нийяти ӯ
Аз ақиқ, аз булур софтар аст,
Ҳамаи мардҳо ба чашми ман
Дигаранду аробакаш дигар аст,

Дар ҳамин дам Хасан агар мешуд,
Месупурдам ба дасташ изнамро,
Бо табассум, такаллуми ширин
Мебаровардам аз дилаш ғамро.

* * *

Охири навбахор омада буд,
Мешуданд об барфҳои кӯх.
Пой мемонд фасли тобистон
Ба сари сарзамини азму шукӯх.

Раста буданд донаҳо аз хок
Хабар оварда аз фаровонӣ,
Киштҳо гуиё ки мегуфтанд
Хуб шуд хуб кори дехқонӣ.

Дар бари домани адир комбайн
Чави навпуктаро дарав мекард,
Ба сари тепаи баланд касе
Бош-боше ба чуфти гав мекард.

Дар нишемангахи баландихо
Дехаи сабзи обшоре хаст.
Дар хама кучабогҳои он
Соф чун нукра чашмасоре хаст.

Дар шаби моҳтоб, дар шаби тор
3-осмонаш ситора меборад,
Аз чароғи электрӣ ба сараш
Хирмани пуршарора меборад.

Мақтаби хушҳавои даҳсола
Сап-сафед аст дар миёни дех,
Хадья созад ҷаҳон-ҷаҳон, шодӣ
Ба хушиқбол баччагони дех.

Буд омӯзгори ин мактаб
Қаҳрамондухтари ҳикояи мо,
Мисли ҷон дӯст дошт аҳли дех
Бо ташаббус муаллими ҳудро.

Аввалин рӯзҳои омаданаш
Ошное надошт дар кишлоқ,
Хуб санчида аз паи ҳар кор
Пойро мегузошт дар кишлоқ.

Ҳар чи бошад ҳанӯз нобалад аст
Бо русумоту бо таомули дех,
Ҳарчи бошад муфассал огаҳ нест
Аз дигаргунию такомули дех.

Рӯзи аввал Садаф намедонист,
Ки чи сон дарсро шуруъ кунад,
Аз паси кӯҳи илм чун хуршед
Ба сари дех ҷисон тулӯъ кунад.

Дехаро мисли панҷ ангушташ
Садаф акнун намуда буд аз худ,
Ҳеч камбудие ба чашми у
Ноаён, ношиносмонда набуд.

Ба ягон хона медаромад агар
Садафи дӯструи чингиламӯй,
Мешуданд аз камоли хурсандӣ
Ҳама дар пеши ӯ ҳикоятгӯй.

Баччае гар ба дарс дер ояд,
Сабабашро Садаф дарак мекард,
Кори мактаб, ҳаёти оиларо
Зич пайваста муштарак мекард.

Маслиҳатро ба модарон медод,
Илму одобро ба шогирдон.
Хушу ёдаш ба кори мактаб буд
Ба ривочи фазилату ирфон.

Буд дар гирду пеши ин мактаб
Саҳни пур аз гиёҳу пурхоре,
Дасти хонандагон иваз бинмуд
Он заминро ба боғу гулзоре.

Бомдодон ба рӯи гул шабнам
Медурахшид мисли лӯлуе,
Мефишонд аз тирезаҳои яла
Ба ҳама синф анбарин бӯе.

Ҳар саҳар омадан ба боғи гул
Ба Садаф шуғли бехтарин гардид,
Духтари табънозуки гулбоз
Бо гули бог ҳамнишин гардид.

Чида гулдаста аз гули садбарг
Ёд мекард як чавонеро,
Аз лаби бомҳои Душанбе
Ба сари ёр гулфишониро...

Дар чунин субҳ сун ин қишлоқ
Як сабукрав машинае метохт,
Ба гумонат ки аз замин ба ҳаво
Роҳи ҳамвор тир меандохт.

Бохабар шуд аҳолии қишлоқ
Ки шитобон сабукраве ояд.
Ҳама гуфгандки: „ба пеши мо
Ояд аз шаҳр раҳбаре шояд.

Балки ояд раиси Совнарком,
Ё чу ҳарруза котиби райком.
Балки мо корҳои колхозро
То ҳамин дам надодаем анҷом?“

Чун сабукрав ба дех қарин гардид,
Дод ронанда сигнали бисёр.
Ба шигифт омаданд аҳли дех
Ки чӣ сон одам аст, ин чӣ виқор?

Чамъ гаштанд аз калон то хурд
Гирди онро чу ҳалқа печонданд,
Дида як марди ношиносро
Ҳама хомушу бетараф монданд.

Хама буданд бетараф, оре,
Садаф аммо дар изтироб афтод,
Мисли борон ба сатҳи дарьёе
Сермавчу пур аз ҳубоб афтод.

Аз тараб курта-курта гӯшт гирифт,
Кард лабхандҳои ширине.
Лаб зад аз нав чу гул ба рухсораш
Орзуву умеди дерине...

* * *

Роҳ дар пешу ёр дар паҳлу,
Дастҳои Хасан ба рули машин,
Чархҳои машина мегаштанд,
Манзили дурро намуда қарин

Дар бараш менишаст ёри азиз,
Буд аз хурраи дилаш чун кӯх,
Ба гумонаш, ки зиндагӣ ин хел
Ҳеч гоҳе надошт шаъну шукӯх.

Ба Садаф гуфт, ки:
— Ту дидӣ-мӣ,
Чи қадар ин машина тездав аст,
Беқанат мепарад ба рӯи замин,
Зеби ин роҳҳои хуби нав аст.

Дар ҳама ҷои мамлакат дигар
Нест аз нусхаи машинаи ман,
Хама гӯянд аз калон то хурд
З-ин сабаб ҳам ба ман ки “қандата зан”!

—Ман надидам, ки бе муболиғае
Зада бошӣ ту гап ягон боре.

—Дар гапам заррае муболиға нест,
Чони ширин, макун маро хорӣ!

Росташро, Садаф, агар гуям,
Ту ҳам аз духтарони ноёбӣ,
Кас надидам, ки мисли ту бошад
Дар чунин дилбарю дильёбӣ.

Ба сари теппахои Оби Киик
„Мка“-аш чун хазида боло шуд,
Дар ду паҳлуи кӯхи Боботоғ
Сабз ду манзара хувайдо шуд.

Як тараф водии васеи Хисор
Чанг бо ранги осмон мекард,
Як тараф рӯди сер-оби Вахш
Водии хешро ҷавон мекард.

Ҳасани мо машинаи худро
Ҷониби Вахши дилкушо меронд,
Аз қафои машинааш танҳо
Чанги ғафсе дар осмон мемонд.

1952—1954.

М. Турсун-заде

ПОСЛЕДНЯЯ АРБА
на таджикском языке

Расом П. Кранцевич.

Мухаррир Б. Раҳимзода

Мухаррири техники Р. Ильёбоев.

Корректор Р. Кусаева.

* * *

Ға чопаш имзо карда шуд 5|VIII-1954,

КЛ 02404. Ҷузъи чопӣ 2,78.

Формати қоғаз 70×92₃₂.

Тираж 5000. Заказ № 906.

* * *

Сталинобод, Комбинати полиграфӣ.

2 с. 25 тнн.

С. К. В. 1900 г.
№ 25